

Janáček jako člen a činitel Družstva českého Národního divadla v Brně

Když se 24. ledna 1881 poprvé sešel výbor Družstva českého Národního divadla, Janáček v něm nefiguroval. Proč? Odpověď je nasnadě. Mladý skladatel v té době ještě nebyl ve společnosti etablován, ačkoliv jeho postavení mezi brněnskými Čechy sílilo. Janáček do počátku osmdesátých let dosáhl výrazného společenského vzestupu. Na jeho postavení nemajetného zpěváčka ve fundaci augustiniánů na Starém Brně se během deseti let mnohé změnilo. V osmnácti letech, v roce 1872, získal post ředitele kůru v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně (zastupoval zde Pavla Křížkovského, povoláného do Olomouce), přípisem z 30. srpna 1876 mu bylo přiznáno místo prozatímního učitele hudby na c. k. slovanském ústavu ku vzdělání učitelů v Brně, kde získal v roce 1880 definitivu, krátce učil na Českém ústavu pro vzdělání učitelek v Brně a nižším českém gymnáziu na Starém Brně. Vedle pedagogické činnosti byl činný jako sbormistr; od roku 1873 v Řemeslnické besedě Svatopluk a od roku 1876 ve Filharmonickém spolku Beseda brněnská, nejvýznamnějším českém hudebním tělese na Moravě, kde se v roce 1882 také stal prvním ředitelem její hudební školy. Jako sbormistr a dirigent Janáček zavedl v českém Brně tradici velkých vokálně-orchestrálních koncertů, které byly doposud doménou pouze německé majoritní společnosti. Uvedl například Mozartovo *Requiem*, Beethovenovu *Missu solemnis* či Dvořákovu *Stabat Mater*. Janáček vůbec uváděl ve významném počtu skladby svého přítele Antonína Dvořáka a položil tím základy jistého moravského, dvořákovského kultu. Byl činný také jako klavírní virtuos a organizátor komorních a symfonických koncertů, na kterých spolupracoval s klavíristkou Amálií Wickenhauserovou-Nerudovou, která se těšila značné oblibě u brněnských Čechů i Němců. Je na místě připomenout, že právě spolková činnost umožnila získat mladému Janáčkovu důležité konexe v brněnské české elitě. Také sňatek se Zdeňkou Schulzovou, dcerou ředitele učitelského ústavu Emiliana Schulze, v roce 1881 mu společensky pomohl (ačkoliv vztahy se Schulzovou rodinou byly nedlouho po sňatku velmi napjaté). Kromě toho se Janáček začínal prosazovat i jako skladatel, především ve sborovém oboru. Pokud ke všem jeho aktivitám přičteme ještě založení varhanické školy v roce 1881, která se pod Janáčkovým vedením brzy vyprofilovala v přední hudební učiliště na Moravě, je zřejmé, že brněnská společnost musela zvolna začít s tímto ambiciózním mladíkem počítat. Není tedy překvapením, že nedlouho po otevření Prozatímního českého národního divadla na Veveří ulici v prosinci 1884 byl Janáček Družstvem přizván k aktivní spolupráci. Odkdy byl mladý skladatel přispívajícím členem Družstva, nevíme, ale lze předpokládat, že se jím stal krátce po založení.

Jaké mělo vlastně Družstvo českého Národního divadla v Brně poslání a jak fungovalo? Ve stanovách mělo vytyčeno dva základní cíle: starat se o to, aby byly „pořádány důstojné české hry divadelní“ v Brně, ale i po celé Moravě, a dále aby bylo v Brně vystavěno a udržováno samostatné „monumentální“ české Národní divadlo. Finanční prostředky na provoz divadla, kterými Družstvo disponovalo, byly získávány z příspěvků členů, darů, sbírek, výtěžků ze slavností, divadelních představení, koncertů apod. Členové Družstva byli rozděleni do několika skupin podle výše příspěvku: čestní členové (bez příspěvku, volení valnou hromadou Družstva), zakládající členové (výše jejich příspěvku se několikrát měnila, například na počátku 20. století činil jednorázový příspěvek 1 000 K), skuteční členové (s jednorázovým příspěvkem 200 K), činní členové

Janáček as a member and representative of the Družstvo of the Czech National Theatre in Brno

When the committee of the Czech National Theatre Družstvo first met on 24 January 1881 Janáček was not present. The reason for this is clear - the young composer had not yet established himself in society, even though his standing amongst Brno Czechs was improving. By the start of the 1880s Janáček had risen significantly in society. Over the past ten years, he had changed a great deal from the destitute choirboy at the Augustinian foundation in Staré Brno. In 1872, at the age of 18, he had become choirmaster at the basilica of the Assumption of the Virgin Mary in Staré Brno (he took over from Pavel Křížovský, who had left to take up an appointment in Olomouc). An official communiqué from 30 August 1876 shows that he had been accepted as an interim music teacher at the Czech-language practice school attached to the Teachers' Institute in Brno (he gained full tenure in 1880), and he also taught for a short time at the Women Teachers' Institute and at the Staré Brno Gymnasium II. As well as teaching he also worked as a choirmaster; from 1873 in the Craft Society "Svatopluk" and from 1876 in the Philharmonic Society of the Brno Beseda, the most important Czech musical organisation in Moravia, where he also became the first director of its music school in 1882. As a choirmaster and conductor Janáček established a tradition of large-scale vocal orchestral concerts, which until then had been the preserve of German-dominated societies, in Czech Brno. Performances included Mozart's *Requiem*, Beethoven's *Missa solemnis* and Dvořák's *Stabat Mater*. Janáček presented a significant number of works by his friend Antonín Dvořák, thereby laying the foundations for a certain Moravian cult of Dvořák. He was also active as a piano virtuoso and organiser of chamber and symphonic concerts, working with the internationally renowned pianist Amalie Neruda Wickenhauser, who enjoyed great popularity with both the Brno Czechs and Germans. His involvement with societies provided the young Janáček with important connections to the Czech Brno elite. His marriage in 1881 to Zdenka Schulzová, the daughter of Emilian Schulz, the director of the Teachers' Institute, also helped him socially (even though relations with the Schulz family were highly strained for a short period after the wedding). Aside from this, Janáček was also starting to gain a reputation as a composer, principally of choral works. If we also count among his activities the establishment of the Organ School in 1881, which under Janáček's guidance quickly became the leading musical school in Moravia, then it is clear that Brno society had to gradually start taking this ambitious young man seriously. It therefore comes as no surprise that shortly after the opening of the Provisional Czech National Theatre on Veveří ulice in December 1884, Janáček was invited by the Družstvo to actively participate in it. We do not know exactly when the young composer became a contributing member of the Družstvo, but it is likely that it was shortly after its establishment.